

imellem, eller om man i højere grad bør fastsætte normer, som ikke kan fraviges. Det sidstnævnte alternativ skulle først og fremmest sigte mod at beskytte ophavsmændene mod vidtgående og uoverskuelige kontrakter.

Man må her fastholde, at forholdene kan variere i relation til de forskellige bestemmelser. Der kan f.eks. ikke være tvivl om, at en generel bestemmelse om principperne for fortolkning af rettighedsoverdragelsens omfang ved uklare eller unødigt vidtgående overdragelser altid må være fravigelig i den forstand, at den ikke vil kunne finde anvendelse, hvis parterne ved udformningen af aftalen har undgået enhver tvivl om, hvilket indbyrdes retsforhold de har tilstræbt. Modsat vil parterne næppe generelt kunne aftale, at eventuelle uklarheder i kontrakten skal fortolkes efter andre regler end de i lovens fastsatte.

Også i øvrigt kan der ved generelle regler være behov for at fastslå, at bestemmelserne ikke ved aftale kan fraviges til ophavsmandens ugunst. Det gælder f.eks. spørgsmålene om udgivelsespligt og om pligt til regnskabsaflæggelse i de tilfælde, hvor ophavsmanden honoreres med løbende royalties i overensstemmelse med omfanget af værksudnyttelsen. Her vil almene retsgrundsætninger under alle omstændigheder yde en ikke uvæsentlig beskyttelse af ophavsmanden, og derved vil aftalefriheden være begrænset, også uden udtrykkelige lovbestemmelser herom. Netop i disse tilfælde taler meget for, at loven yder parterne en reel vejledning ved at indeholde nærmere regler.«

Et mindretal i udvalget argumenterede imidlertid for, at bestemmelserne ikke burde være ufravigelige, da behovet for beskyttelse af ophavsmændene var tilstrækkeligt tilgodeset gennem aftalelovens regler, herunder særligt aftalelovens § 36.

Kulturministeriet kunne dengang tiltræde udvalgets tilkendegivelser om indførelsen af enkelte generelle regler om overdragelse af rettigheder, men fandt dog ikke, at behovet for at gøre bestemmelserne ufravigelige var tilstrækkeligt dokumenteret, jf. bemærkningerne til lovforslaget herom (Folketingstidende 1994-95, Tillæg A, s. 1380 ff). §§ 54 og 55 fik på den baggrund sit nuværende indhold.

§ 54 indebærer, at erhververen af udnyttelsesrettigheder har pligt til at udnytte disse, hvilket gælder ved overdragelse af såvel specificerede som uspecificerede udnyttelsesformer. Ophavsmanden kan hæve aftalen med erhververen og trække rettighederne tilbage, hvis værket ikke er udnyttet inden for bestemmelsens tidsfrist. Erhververen skal have udnyttet sin ret inden for en rimelig frist eller inden 5 år efter det tidspunkt,

hvor ophavsmanden efter de almindelige regler om aftalers opfyldelse har opfyldt sin del af aftalen. Tidsfristen er således enten »en rimelig frist« eller 5 år. Hvad der nærmere skal forstås ved en rimelig frist, afgøres ifølge lovmotiverne i det konkrete tilfælde ud fra karakteren af det enkelte værk og udnyttelsesformen. Fristen vil således ofte være kortere end den maksimale periode på 5 år.

Ophavsmanden kan kun påberåbe sig bestemmelsen, hvis erhververen ikke har iværksat udnyttelsen. Bestemmelsen kan fraviges ved aftale, jf. § 53, stk. 4, idet ophavsmanden ved aftalens indgåelse fx kan fraskrive sig retten til at hæve aftalen eller aftale en forlængelse af udnyttelsesfristen.

Bestemmelsen giver alene adgang til at hæve aftalen, og ophavsmanden kan ikke vælge at kræve naturalopfyldelse i stedet for at hæve aftalen. Hvis ophavsmanden har modtaget betaling i form af et forskudshonorar, må denne betaling i almindelighed antages at udgøre vederlag for erhververens fortrinsret til udnyttelse af værket og skal derfor ikke tilbagebetales, idet erhververen faktisk har haft denne fortrinsret.

Bestemmelsen i § 55 supplerer lovens § 54. Efter § 55 kan ophavsmanden opsiges overdragelsen af uspecificerede udnyttelsesformer, hvis erhververen ikke har iværksat udnyttelse af værket inden 3 år, efter at ophavsmanden har opfyldt sin del af aftalen.

Hensigten med bestemmelsen er at undgå, at erhververen forhindrer en række udnyttelsesformer, som erhververen ikke selv ønsker at iværksætte. Hvis aftalen indeholder både specificerede og uspecificerede udnyttelsesformer, er det ikke muligt at opsiges aftalen i dens helhed, men derimod kun for så vidt angår de uspecificerede udnyttelsesformer. Opsigelsen kræver således en konkretisering af de rettigheder, som opsigelsen vedrører.

Ophavsmanden kan først opsiges overdragelsen, når der er gået 3 år, efter at ophavsmanden har opfyldt sin del af aftalen med erhververen. Det er en betingelse, at erhververen ikke har iværksat udnyttelse af værket i den konkrete udnyttelsesform. Fx i forbindelse med filmproduktioner kan udnyttelsen ikke forventes at være gennemført inden for tidsfristen, og der stilles derfor ikke krav om, at værket skal være udgivet inden 3 år. Det anses for tilstrækkeligt, at erhververen har påbegyndt udnyttelsen og fremmer denne. Opsigelsen skal ske med rimeligt varsel, så erhververen får mulighed for at opfylde sin udnyttelsesforpligtelse.

§§ 54 og 55 kan fraviges ved aftale, og parterne kan således aftale individuelle vilkår for fx en opsigelse el-